Муқәддәс Китап

Тәврат, Зәбур вә Инжил тоғрисида кириш сөз

© Муқәддәс Китап 2012
CC BY-SA 4.0
www.mukeddeskalam.com
«Уйғурчә Муқәддәс тэржимиси»

Муқәддәс Китап

Тәврат, Зәбур вә Инжил тоғрисида кириш сөз

Әрштин назил қилинған бу каламни тонуштурушқа инсанниң тили дәрвәқә бәкла ажизлиқ қилиду.

Инсанийәтниң һәр қайси тарихий дәвирлиридә пәйласоплар вә данишмән дәп аталғанлар өз әқлигә тайинип көзи көргән ишлардин пәрәз қилип, чамисиниң йетишичә өзлириниң хиялидики Яратқучиси тоғрисидики һәқиқәтләр үстидә издинип кәлгән. Дуния миқясидики кутупханилар уларниң шу тиришчанлиқлиридин барлиққа кәлгән әсәрләр билән толдурулуп турмақта; бирақ, уларниң арисидики реаллиққа йүзләнгән бәзи сәмимий кишиләр өзлириниң оттуриға қойған қарашлиридики кәмтүклүкни етирап қилишиду. Бу һәргизму әҗәблинәрлик иш әмәс; буниң сәвәви шуки, һәртәрәплимә чәклимигә учрайдиған инсан чәксиз бир Худани өз әқлигә тайинип пүтүнләй чүшинип кетәлмәйду, әлвәттә! Әң муһими, гунаға петип қалған инсанлар қандақму пак-муқәддәс Яратқучисидин бирәр мәлуматни билип йетәлисун?

Ундақта, Яратқучимизни тонуштин үмүт үзүшимизгә тоғра келәмду? Яқ, һәргиз үмүтсизлинишимизгә болмайду. Әгәр Худа Өзини инсанларға аян қилишни халиса һәм шундақла Өзини аян қилиштин хошаллиқ тапқан болса, ундақта әһвал пүтүнләй башқичә болиду, әлвәттә. Худаға миң мәртәм тәшәккүр! Пәрвәрдигар Худа дәл шундақ қилди. У Өзини сөз һәм язмилар билән инсанларға аян қилип, инсанийәткә Өзи һәққидә чүшәнчә бәрди.

Тәврат язмилирида «Мәзкур китаплар дәл мошундақ мәхсәттә ата қилинған» дейилиду; Зәбур язмилирида «Мәзкур китаплар дәл мошундақ мәхсәттә ата қилинған» дейилиду; Инҗил язмилирида «Мәзкур китаплар дәл мошундақ мәхсәттә ата қилинған» дейилиду.

Инҗилда Пәрвәрдигар Худаниң Өз-Өзини аян қилғанлиғини муәййәнләштүридиған икки йәкүн характерлиқ баян тепилиду: —

«**Пүткүл муқәддәс язмиларниң һәммиси Худаниң Роһиниң йол-йоруқ-илһами билән йезилған болуп, у тәлим бериш, тәнбиһ бериш, хаталиқларни түзитиш вә кишиләрни һәққанийәт йолиға башлашқа пайдилиқтур**» («2Тим.» 3:16).

Мошу йәрдә «Пүткүл муқәддәс язмиларниң һәммиси» дегән ибарә Инҗилдин илгәрки Тәврат-Зәбур, шундақла Инҗилниң өзидики һәр бир сөз-айәтниң Худадин кәлгәнлигини тәкитләйду.

«**Шуни һәммидин муһим дәп билишиңлар керәкки, муқәддәс язмилардики һеч қайси вәһий пәйғәмбәрләрниң өз чүшәнчиси бойичә йәткүзүлгән әмәс (яки «өзлири ойлап чиққан әмәс»). Чүнки һеч қандақ вәһий-бешарәт инсанларниң ирадисидин кәлгән әмәс, бәлки Худаниң муқәддәс адәмлири Муқәддәс Роһ тәрипидин йетәклинип, Униң түрткиси билән ейтқан сөз-каламдур**» («2Пет.» 1:20-21).

Жуқирида биз Тәврат, Зәбур вә Инҗилни әрштин назил қилинған яки әрштин ата қилинған, дәп тәкитләп өттуқ. Ундақта Худа Тәврат, Зәбур вә Инҗилдики сөзләрни пүткән пәйғәмбәрләргә вә муқәддәс бәндилиригә худди устаз өз шагиртлириға «аңлап йезиш» мәшиқи қилғузғандәк оқуп бәргәнмиду? Яки Тәврат, Зәбур вә Инҗилдики сөзләр беваситә асмандин ташлап берилгәнму?

Жуқириқи айәтләргә қариғанда, һәргиз ундақ ойлимаймиз. Оқурмәнләр «наби» (пәйғәмбәр) дегән сөзни билиши мүмкин. Әслидә бу сөз ибраний тилидики «наба» дегән сөздин келип чиққан. «Наба» дегән сөз әслидә: «урғуп чиқиш», «болдуқлап чиқиш» дегән мәнини билдүриду. Муқәддәс Китаптики тәлимләргә асасән биз шундақ ишинимизки, Худаниң сөзи Униң Роһиниң «йол-йоруқ-илһами» билән пәйғәмбәрләргә йәткүзүлгән, андин бу сөзләр йәнә пәйғәмбәрләрниң ичидин «Униң Роһиниң йол-йоруқ-илһами билән» (грек тилида «Худа нәпәси билән киргүзүп») урғуп чиққан (грек тилида «роһ» вә «нәпәс» бир сөз).

Шундақ охшитишқа болидуки, Худаниң сөз-калами худди музикиниң саздин чиққинидәк пәйғәмбәрләрниң роһ-қәлблиридин чиққан болиду. Сазниң өзигә хас алаһидилиги музикиниң аһаңиға яки характериға тәсир йәткүзиду; лекин сазниң алаһидилиги яки хусусийити (ишәшлик саз болсила) уста сазчиға тосалғу болмайду; уста дутарчи өзи челишни халайдиған пәдигә челиш үчүн мәлум алаһидилиги яки характери бар дутарни талливалиду; андин челиш услуби яки истилини сазниң алаһидилигигә яки характериға маслаштуриду. Шундақ қилип уста сазчиниң чалған музикиси бәлким техиму йеқимлиқ һәм техиму тәсирлик болиду. Шуниңға охшаш, Худаму Өзиниң «сазлири» болған пәйғәмбәрләрни талливалиду; Худаниң қоли астида пәйғәмбәрләрниң межәз-характери, һәтта уларниң бешидин өткүзүлгәнлириму Худа ейтмақчи болған сөзләрни алаһидә йолда ипадиләштә васитә болиду. Шуңа биз һәқиқий пәйғәмбәрләрниң сөзлирини уларниң роһ-қәлбидин чиққан һәм Худадин чиққан, дәймиз. Худди расул Павлусниң ейтқинидәк: «**Пүткүл муқәддәс язмиларниң һәммиси Худаниң Роһиниң йол-йоруқ-илһами билән йезилға**н». Шуңа муқәддәс язмилар Худаниң һәммигә қадир қоли вә һоқуқи арқилиқ йәткүзүлгән, шуниң үчүн биз униң барлиқ сөзлирини һәқиқәт һәм һәр бир әқил-хуши җайида болған адәм тәрипидин һәқиқәт дәп қобул қилиниши керәк дәп қараймиз. Худаниң муқәддәс язмиларни ата қилиш

йоли тоғрисида кейинчә биз йәнә көп чүшәнчиләрни беримиз; тонуштуруш йолида мошунчилик язғинимиз һазирчә йетәрлик болар.

Худаниң сөзлириниң йәткүзүлүшидә буниңдин башқа йолларму болған, әлвәттә; мәсилән, Муса пәйғәмбәр Синай теғида Худадин кәлгән, пүтүш керәк болған муқәддәс қанунни вә муқәддәс чедирниң қурулуши тоғрисидики йол-йоруқларни тапшурувалғанда у мошуларни бевиситә әрштин қобул қилған («Мис.» 19-31-баплар); расул Юһанна ахирқи замандики ишларни вә йеңи асман-зиминни аян қилған вәһийни тапшурувалғанда, бу Вәһий асасән униңға бевиситә әрштин йәткүзүлгән (Инҗил «Вәһий» китап).

Оқурмәнләрниң бәзилиригә сәл һәйран қаларлиқ болуши мүмкинки, Тәврат вә Инҗил бирла муәллип тәрипидин көп қисимлиқ болуп пүтүлгән китап болмастин, бәлки қириқтин артуқ муәллип тәрипидин пүтүлгән көп қисимлиқ бир китаптур. Тәвратниң авалқи бәш қисми дәрвәқә Муса пәйғәмбәр тәрипидин пүтүлгән. Бу бәш қисимниң биринчиси, йәни «Яритилиш» дегән қисим Худаниң аләмни яритиш җәриянининң хатириси вә инсанийәтниң Адәм атимиздин тартип Ибраһим вә униң аилисидикиләргичә болған роһий тарихиниң хатирисидур. Муса пәйғәмбәр бу китапни Худаниң йолйоруғи билән пүткән, дәп ишинимиз; амма у «Яритилиш»ни йезишта пәқәт Худаниң Роһиниң йетәкчилигидә өзидин илгири мәвҗут болған, Ибраһимниң җәмәтидә сақлинип кәлгән бир нәччә ағзаки яки пүтүклүк тарихларни топлап хатирилигән тарихшунасниң рольини өтигән еди. Бу китапни Муса миладийәдин илгәрки 1475-1400-жилларда пүткән, дәп қараймиз. Тәвраттики йәнә бир китапни, йәни «Аюп пәйғәмбәр» дегән китап буниңдин техиму бурун пүтүлгән болуши мүмкин дәп қараймиз.

Ибраһимдин Йәһудий хәлқи, йәни «Исраил» келип чиққан. Мусаниң Исраил ичидики йетәкчилиги вә пәйғәмбәрлигидин кейин, Худа Йәһудий хәлқиниң һәр бир дәври үчүн дегидәк пәйғәмбәрләрни тайинлап турди; улар хәлиққә Худаниң пак-муқәддәслиги, вәдилири вә йоллирини әслитәтти һәм бәзилири илгәрки пәйғәмбәрләр йәткүзгән хәвәрләргә көпрәк йеңи вәһийләрни жүкләйтти. Бешарәтләрдин башқа Тәвраттики бәзи китапларни тарихий хатириләр вә бәзилирини ибадәт қолланмиси яки ибадәт нәзмилири дейишкә болиду. Тәвратта җәмий болуп 39 китап бар (Йәһудий хәлқи адәттә булардин бәзилирини бирләштүрүп 22 китап қилиду). Буларниң муәллиплири аз дегәндиму бәлким 32 адәм болуп, уларниң йезилған вақитлири бәлким миладийәдин илгәрки 1600-жилидин миладийәдин илгәрки 396-жилиғичә созулған болуши мүмкин. Китапларниң муәллиплири хан җәмәтидикиләрдин тартип деханларғичә болған һәр тәбиқә вә һәр дәриҗилик маарип тәрбийиси көргән адәмләр еди. Гәрчә арқа көрүнүши шундақ һәр тәрәплимилик болсиму, Тәврат җүмлидин Зәбурдики хәвәрләр Инҗилдики хәвәр билән қошулуп айрилмас мукәммәл болған бир пүтүнлүктин ибарәттур.

Ундақта Тәвратта зади қандақ ишлар хатири-линиду?

Бу тоғрисида биз оқурмәнләр үчүн төвәндики аддий һәм ихчам йәкүнни беримиз: —

(1) Худаниң аләмни яритиши, шундақла униңдики муддиа-мәхсити, болупму инсанға болған муддиа-мәхсити хатириләнгән;

(2) Худаниң инсан билән әслидики йеқин мунасивити хатириләнгән;

(3) Ушбу мунасивәтниң инсанниң гуна садир қилғини түпәйлидин бузулғанлиғи хатириләнгән;

(4) Худаниң инсанниң гунайи вәҗидин чүшидиған балаю-апәтләр тоғрилиқ вәһийси вә инсанийәтни Өзигә йеқин мунасивәткә қайтидин кәлтүрүш тоғрилиқ вәдиси хатириләнгән;

(5) Худа агаһ-бешарәт қилғинидәк, инсанниң гунайи вәҗидин чүшидиған «тәрбийилик җаза» болған апәтләр (мәсилән, Нуһ пәйғәмбәр дәвридики топан, «Бабил мунари» қатарлиқ вақиәләр) хатириләнгән;

(6) Худаниң инсанийәтни Өзигә йеқин мунасивәткә қайтидин кәлтүрүш тоғрилиқ вәдиси Ибраһимни Өзигә чақириши билән башлиниду. У Ибраһимға: «**Сән арқилиқ йәр йүзидики барлиқ аилә-қәбилиләргә бәхит ата қилиниду**» дәп вәдә қилиду («Яр.» 12:3). Кейин, бу вәдиниң Ибраһимдин чиққан әлгә, йәни Йәһудий хәлқигә қалдурулғанлиғи хатириләнгән.

Худа «**улар арқилиқ йәр йүзидики барлиқ аилә-қәбилиләргә бәхит ата қилиниду**» дәп вәдә қилған; шундақ екән, у Йәһудий хәлқи арқилиқ биз («йәр йүзидики әлләр»)гә «бәхит йәткүзидиған» қандақ ишларни қилди? Биз Йәһудийларниң тарихиға нәзәр салидиған болсақ мундақ хуласигә келәләймиз: —

(1) Худа Йәһудий хәлқигә Өзиниң мутләқ һәққанийлиғини вә пак-муқәддәслигини аян қилди. Булар Худа уларға тапилиған барлиқ қанун-бәлгүлимиләрдә мужәссәмләшкән. Башқа әлләрму бу қанунлар арқилиқ Худаниң тәбиитидин азрақ болсиму чүшәнчигә егә болалиған.

(2) Йәһудий хәлқи Муса пәйғәмбәр арқилиқ чүширилгән бу пүткүл қанун-түзүмләргә әмәл қилишқа тиришип-тирмишип интилишлири давамида өзлириниң гунакар тәбиитиниң асаритигә әсир болуп қалғанлиғини билип йәткән.

(3) Бундақ қаттиқ савақни билгәндин кейин, Исраилда өз гуналиқ тәбиитини убдан билгән, Худаға садиқ болған бир «қалдиси» пәйда болди. Шуниң билән улар өзлириниң бир Қутқазғучиға болған қәтъий муһтаҗлиғини тонуп йәткән; Қутқазғучи дунияға кәлгәндә улар уни қобул қилишқа тәйяр еди.

(«Худаниң қалдиси»дин башқилар болса өзиниң қайта-қайта өткүзгән сәһвәнликлиригә көзини жумуп, өзлирини башқа әлләр билән селиштуруп: «Һәрһалда, биз бу «бутпәрәс капирлар»дин яхшимиз» дейишти. Бирақ Худа уларниң қәлбигә қарап уларни әмәлийәттә капирлардин бәттәр дәп билди).

(4) Көп пәйғәмбәрләрниң һаяти вә сөзлири хатириләнгән Тәврат-Зәбурда, һәр қайси дәвирләрдә яшиған көплигән пәйғәмбәрләрниң баянлири арқилиқ Худа кәлгүсидә бир Қутқазғучи, йәни Мәсиһни әвәтидиғанлиғини инсанларға уқтуриду. Мәсиһ кәлгәндә У: (а) Өз азап-оқубәтлири билән Шәйтанни мәғлуп қилиду; (ә) авал Исраилға, андин барлиқ башқа әлләргә гуналарниң кәчүрүмини елип келиду; (б) ниҗат, йәни йеңи (мәңгүлүк) һаятни елип келиду; башқичә ейтқанда У Худаниң инсанда болған әслидики мәхсити, йәни «**инсан образимиз вә сүритимиз болсун**» дегән мәхситини ахирида әмәлгә ашуриду («Яр.» 1:26).

(5) Ахирида Исраил хәлқи арқилиқ Қутқазғучи-Мәсиһ пак қиз Мәрйәмдин туғулуп, дунияға кәлди. У дәл «**барлиқ әлләргә ата қилинған бәхит**»тур.

Жуқириқидики бу бәш басқучни йәнә Худаниң падишалиғиниң алди билән Шәйтанниң, андин инсанниң гунаға тейилип чүшүш сәвәвидин бузулған аләмгә қәдәммуқәдәм «бөсүп кириш» җәрияни дәп сүпәтлисәкму болиду.

Жуқирида тилға елинған биринчи, иккинчи, үчинчи вә төртинчи бәхит-бәрикәт йәткүзидиған басқучлар Тәвратниң асасий мәзмунидур. «Тәврат» дегән сөзниң мәниси «йол-йоруқ», «һидайәт» дегәнлик болуп — у пәқәт Худаниң әмрила әмәс, бәлки

инсанларға уларниң Худаға қәтъий муһтаҗлиғи тоғрилиқ тәлим-тәрбийә берип, Худа билән яраштуруш йолини, йәни ниҗатни аян қилидиған китаптур. Инҗилниң асасий хәвири болса Худаниң ниҗатини елип кәлгән Мәсиһниң дунияға келиши, әлвәттә; шуңа Тәврат вә Инҗилниң бир-бири билән болған мунасивити «тән билән баш»ниң мунасивитидур — айрилмас бир пүтүнлүкниң икки қисмидур.

Тәрҗимә принсиплири

Тәвратниң зор көп қисми ибраний тилида, аз бир қисми арамий тилида йезилған, Инҗил қедимки грек тили (Юнан тили)да йезилған. Биз Тәвратниң һәр бир қисмини тәрҗимә қилғинимизда униңға мунасивәтлик ибранийшунасларниң (инглиз тилида йезилған) әсәрлирини оқуп пайдиландуқ; андин бир нәччә хил инглиз тилидики тәрҗимиләрдин, хәнзу тилидики «Хехебән», «Шинйибән» вә «Луҗенҗуң» қатарлиқ тәрҗимә нусхилиридин вә рус тилидики «Синодал» тәрҗимисидин пайдиландуқ. Һәмдә биз Мәһмәт Шүкриниң Қәшқәрдә 1910-1937-жиллирида ишлигән уйғур тилидики тәрҗимиси (торда «www.dunyaningnuri.com») вә шундақла «Һазирқи заман уйғурчә тәрҗимиси»дин (торда «www.hayatnuri.com»дә тепилидиған қисимлиридин) көп пайдиландуқ.

Инҗилни тәрҗимә қилиш хизмитимиздә жуқурида тилға елинған материяллардин башқа биз грек тилидики текстләрни беваситә көрүп ишлидуқ вә шуниңдәк қедимки грек тилини тәтқиқ қилған нурғун инҗилшунасларниң әсәрлиридин пайдилинип туруп ишлидуқ.

Қолиңиздики бу тәрҗимә нусхисида бизниң көзлигән нишан-мәхситимиз шуки, күчимизниң йетишичә оқурмәнләргә әслидики ибранийчә вә грекчә текстләрни әйнән ипадиләйдиған шәкил вә сөз-ибариләрни қоллинишқа тириштуқ. Ушбу хизмәтни Худа алдида титрәп-қорққан һалда, Униңдин: «Бизгә Өз сөз-каламиңни

садиқлиқ билән ипадиләш қабилийитини ата қилғайсән» дәп өтүнүп ишлидуқ. Бизгә ярдәм бәргән бир ибранийшунасниң: «Муқәддәс Китапни тәрҗимә қилғучи чоқум әслий текстниң қули болуши керәк» дегән һекмәтлик сөзини принсип қилдуқ. Ибраний тилидики яки грек тилидики мәлум бир сөз-ибарә вә идиомниң уйғур тилида удул келидиғанлири болса, биз шуни тәрҗимимиздә ишләттуқ, әлвәттә; қайси йәрдә ибраний тилида яки грек тилида мәлум бир сөз-ибарә вә идиомни сөзмусөз тәрҗимә қилған болсақ оқурмәнләргә мүҗмәллик, икки бислиқ яки хата тәсир йәткүзүш еһтималлиғи болғанда, биз мәниси униңға әң йеқин ибарини ишлитишкә тириштуқ вә көп йәрләрдә әслидики ибарини изаһатлиримизда көрсәттуқ.

Бәзи айәтләрниң тәрҗимимиздә көрситилгинидин йәнә башқа хил чүшәндүрүшлири болса, уларни изаһатлиримиздиму көрситишкә тириштуқ вә бәзидә биз таллиған тәрҗиминиң сәвәплирини көрсәттуқ.

Тәврат вә Инжилниң барлиқ қисимлирида китапниң арқа көрүнүшини тонуштуридиған «кириш сөз» бар, вә ахирида чүшиниш тәс болған айәтләр шәрһлинидиған яки бәзи муһим нуқтилар тәкитләп көрситилидиған «қошумчә сөз»ләрни киргүздуқ.

Муқәддәс Китапни үгиниш вә чүшиништики әң яхши қурал дәл Муқәддәс Китапниң өзидур; у оқулғансери өз-өзигә шәрһ берип чүшәнчимизни ашуруп бариду. Шу вәҗидин биз изаһатлиримиздиму мәзкур айәт билән йеқин мунасивәтлик болған башқа айәтләрниң қәйәрдә көрүлгәнлигини көрситип өттуқ.

Тәрҗимә җәриянида Һәммигә Қадир Болғучиниң бизгә ата қилған күч-мәдити үчүн Униңға санақсиз рәхмәтләрни ейтимиз, шундақла Униңдин бизгә мәдәт бәргәндәк оқурмәнләргиму Өз сөз-каламини чүшинишигә мәдәт беришини чин көңлимиздин үмүт қилимиз.

Бизниң бу тәрҗимимизни «www.mukeddeskalam.com»тин чүширишкә болиду вә шу тор бәттин мунасивәтлик башқа материялларму оқурмәнләргә тәминлиниду. Мана бу җайда биз оқурмәнләрниң соаллири яки пикирлирини қарши алимиз вә имканийитимиз баричә силәргә җавап беримиз.

Әслий текстләр

Оқурмәнләр: «Тәвратниң әслий қол язмиси нәдә?», «Инҗилниң әслий қол язмиси нәдә?», «Силәр немини асас қилип тәрҗимә қилдиңлар?» дегән соални қоюши мүмкин. Бу әлвәттә интайин ақиланилик билән қуюлған соалдур.

Бу соалға беридиған җававимиз шуки, биз бу издинишни оқурмәнлиримизгә һавалә қилимиз. Ишинмизки, қәдирлик оқурмәнлиримиз төвәндики аддий хәвәрни күтүпханилардин яки «Интернет»тин тәкшүрүп тапалайду: —

(1) Тәвратниң яки Инҗилниң әслидики қол язмилириниң һеч қайсиси бүгүнгә қәдәр тепилғини йоқ.

(2) Һалбуки, Тәвратниң һәр қайси қисимлириниң хелә көп интайин қедимки көчүрмә нусхилири вә шуниңдәк Инҗилниң һәр қайси қисимлириниң интайин көп қедимки көчүрмә нусхилири мәвҗут.

(3) Тәврат қисимлириниң көчүрмилириниң бир-бири билән селиштурулушидин Йәһудий хәлқиниң муқәддәс каламларни «көчүрүш хизмити»дики садиқлиғи вә әстайидиллиғи еniқ көрүлиду. Улар муқәддәс каламларни көчүрүш хизмити җәһәттә даң чиқарған. Бу һәқиқәтни очуқ испатлайдиған төвәндики пакитларға қарап бақайли: —

(a) Миладийәдин кейинки 1930-жилғичә «Тәвраттики әң қедимки көчүрмиләр» дәп қаралған язмиларниң йезилған вақти

алимларниң пәрзичә миладийәдин кейинки 800-жиллар еди (бу көчүрүлмиләр «Масорит текстлири» дейилиду). 1930-жилларда Иорданийәдә, «Өлүк Деңиз»ға йеқин өңкүрләрдин наһайити көп қедимки орам язмилар тепилған. Археологларниң тәкшүрүп испатлишичә бу язмиларниң йезилған вақти аз дегәндиму миладийәдин илгәрки 2-әсиргә яки 3-әсиргә тоғра келиду. Бу орам язмилар «Әстәр» қисмидин башқа, Тәвратниң барлиқ қисимлирини өз ичигә алиду. Бу орам язмиларни 1000 жилдин кейинки «Масорит текстлири» билән селиштурғанда байқалған пәриқләр зәрричилик дегили болиду. Шуңа қолимиздики Тәвратниң көчүрүлмилири мутләқ ишәшлик, дәп испатлиниду.

(ә) Йәһудий хәлқи әсирму-әсир Тәвраттики язмиларни толиму қәдирләп кәлгән. Улар Тәвратниң қисимлирини көчүрүш хизмитини интайин муһим дәп қариғачқа, мәлум көчүрминиң тоғрилиғини тәкшүрүштә һәр хил тәкшүрүш йоллирини иҗад қилған. Бу тәкшүрүш йоллиридин бири «һәрипләрни санаш» болуп, мәлум йеңи көчүрүлминиң һәрип сани бириси артуқ яки кам болса, яки пүтүн көчүрүлминиң «дәл оттурисидики» һәрип тоғра болмиса улар көчүрмини шу һаман житип ташлайтти вә яңливаштин көчүрүшни башлайтти (һазирқи мәтбуат бундақ қәләм билән көчүрүшни керәксиз қилди, әлвәттә, лекин бәзи Йәһудийлар чирайлиқ көркәм болсун дәп техичә һөснә хәт билән көчүрүватиду).

(4) Инҗилниң қедимки көчүрүлмилири наһайити көп (дунияниң көп йәрлиридин тепилған 8000дин артуқ көчүрмә нусхиси бар). Буларниң әң қедимкилири миладийәдин кейинки 2-әсирдә яки һәтта 1-әсирдә йизилған. Уларниң көп қисми бир-биригә селиштурулғанда пәриқлириниң йәнила интайин азлиғи байқилиду. Биз тәрҗимимиздә жуқурида тилға елинған нурғун текстләрдин талланған «көп көчүрмиләрдин талланма» дегән текстни асас қилдуқ. Изаһатимизда қедимки көчүрүлмиләрдә әһмийити бар болған пәриқләр болса биз шуни көрситишкә тириштуқ. Амма шундақ пәриқләр һечйәрдә Инҗилдики муһим тәлимләргә һеч қандақ тәсир көрситәлмәйду.

Пәрвәрдигар Худа һәммигә Қадирдур. Шуңлашқа, Униң муқәддәс сөз-каламиға ишинишни вә әстайидиллиқ билән әгишип меңишни халайдиғанлар үчүн, Пәрвәрдигарниң уни толуқ, мукәммәл сақлашқа қадир екәнлигигә мутләқ ишинимиз.

«Қедимки көчүрүлмиләр»ниң фото нусхилириниму көрүң.

Изаһат: — Йәнә оқурмәнләргә әскәртмәкчимизки, текст ичидә көрүлгән барлиқ кириш сөзләр, мавзулар, баш қурлар, изаһатлар вә қошумчә сөзләр оқурмәнләргә ярдими болсун үчүн тәрҗиман тәрипидин берилди. Улар Муқәддәс Китапниң әслий текст-айәтлириниң бир қисми әмәс.

Йәнә көрсәтмәкчимизки, Тәврат-Инҗилдики «бап»лар вә «айәтләр»ниң «тәртип рәқәмлири» оқурмәнләргә қолайлиқ болсун үчүн көчүргүчиләр тәрипидин қошулған болуп, улар әслий текстниң бир қисми әмәс еди. Әсли текстләрдә пәқәт «Зәбур»дила күйләрниң әсли «тәртип рәқәмлири» болған.

Әйни тексткә йәнә сөз қошқан болсақ биз бу сөзләрни мошу рәңдә беримиз.

Изаһат: — мошу тәрҗимимиздә мәлум китапниң YY-бап, XX-айәт «YY:XX» дәп ипадиләнди; мәсилән, «Яр.» 49:23 болса Тәврат, «Яритилиш», 49-бап, 23-айәтни көрситиду.